

FOLYÓIRATOK SZEMLÉJE.

A Hét. 1915. évf. 1. sz. — *Carpaccio: Herman Ottó*. Hangulatos megemlékezés. — Az Irodalom rovat közli Kiss Józsefnek a mezőcsátiakhoz írott levelét, amelyben szülőfaluja polgárainak a díszpolgári oklevelet megköszöni. Mellékelve a mezőcsátiak díszoklevelének művészi kivitelű kerete, a költő szülőházának bőrbe metszett rajzával.

U. i. 2. sz. — *Kosztolányi Dezső: Juhász Gyula*. Ismerteti Juhász Gyulának 1908—1914 c. új verskötetét. (Megjelent a Tevan-könyvtárban.) Juhász e kötetben hat év verstermését szedi össze. A két dátum közt egy szenvedő lélek vívja háborúját önmagával. Élete nagyon szomorú és stílusos. J. szomorú, néma és hallgatag ember. Szelid és jó író. Holdimádó. Szeret szenvedni. Ad és áldoz, mikor ír. A kötetnek tulajdonképen nincs címe; ez illenék rá: «Beteg lelkeknek való füves kertecske.»

Az Ujság. 1914. évf. 309. sz. — *Megemlékezés Herman Ottóról*. «Aki a legművészbib magyar próza antológiáját akarná összeállítani, sok lapot Herman Ottónak kellene juttatni.»

U. i. 310. sz. — Kiss József levelét közli Mezőcsát községhez, melyben díszpolgárrá való választását megköszöni, a többek közt így ír: «Kettős ajándékot adott nekem e föld, a rög szeretetét, s azt a kiválóságot, hogy nyelvének bűbáját százezreknél melegebben érezhessem át.»

U. i. 331. sz. — *Kozma Andor: A katona a magyar költészetben*. A Hadsegítő Bizottság által (1914 dec. 29-én) rendezett estélyen tartott felolvasás kivonata. Megtudjuk belőle, hogy az eredeti dolgozat, mely a Hadsegítő Bizottságtól kiadandó gyűjteményes könyvben fog megjelenni, nagyobbszabású essay, mely úgy azokat a költőket, akiket a katonaság adott a magyar irodalomnak, valamint azokat a magyar költői termékeket, melyeknek tárgyai a katonák és a katonaélet, irodalmunk kezdetétől fogva bezárólag a tizenkilencedik századig méltatja.

U. i. 1915. évf. 28. sz. — *Wallasz Jenő: Háborús irodalom*. A háborús irodalomnak van néhány nagyon szép költeménye, de ezek legtöbbször a közös gyöngéje, hogy nem a mai háborúnak a szülöttjei. Kivétel Szilágyi Géza 8—10 szonettje, meg Kiss József versei. De itt vannak az örök modernek, valamennyien egyek abban, hogy nem akarják lekésni a csatlakozást a háborús korszak irodalmához. Pedig az igazi művész még jó ideig nézi ölbe tett kezekkel az eseményeket; e borzalmas háború benyomásai ugyanis nem egyhamar mosódnak el a lelkekben annyira, hogy a látás megtisztuljon.

Adalékok Zemplén vármegye történetéhez. 1914. évf. 3. sz. — *Váczy János*: *Kazinczy Lajos*. Kazinczy Ferenc és Török Zsófia grófnő hetedik, életben maradt utolsó gyermekének, a későbbi honvédtábornoknak életét írja meg, akinek életpályáját oly kevesen ismerik s a 13 vértanu mellett alig emlegetik. Főbelővetett Aradon, 1849 okt. 25-én 29 éves korában. Dicső emlékének szobrot emeltetett unokaöccse, Kazinczy Gábor. — *Dongó Gy. Géza*: *Kazinczy F. levelei vármegyénk archívumában*. Szerző közli S. Soós Pál főszolgabírónak az alispánhoz írt levelét, amelyben K. F. egy elveszett levelének tartalmát is felöleli. Ebben K. F. szorgalmazta a nemzeti iskolázás igényeinek megfelelő új épület létesítésének szükséges voltát Varanón. — *Hegedűs Sándor*: *Ember András* (XVIII. századbéli hegedősnek) *A Hegyaljai Városok Le írása* c. «verselményét» ismerteti s *Vizes Tokaj* címen izelítőül egy részletet is közöl belőle.

Akadémiai Értesítő. 1914. évf. 12. sz. — *Heinrich Gusztáv*: *Jelentés az 1914. évi Koczán-pályázatról*. A bizottság egyhangúlag «A poeta» című és «Viola» jeligéjű színműnek ítélte oda a jutalmat. A darab szerzője Balázs Sándor székelyudvarhelyi főreáliskolai tanár. — *Az újabb Bolyai-iratok a M. Tud. Akadémia könyvtárában* c. közleményből megtudjuk, hogy Szabó Péter tanár özvegye férje hagyatékából a Bolyaiakra vonatkozó értékes kéziratokkal gyarapította a M. Tud. Akadémia könyvtára gyűjteményét. Legtöbb figyelmet érdemelnek a hagyatékban talált irodalmi levelek = 159 drb.

U. i. 1915. évf. 1. sz. — *Simonyi Zsigmond*: *A szövegkritika módszeréhez* címen a régi kéziratokban előforduló íráshibák fajainak és természetének vizsgálatával foglalkozik. — *Szinnyei Ferenc*: *Jósika Miklós leírásai és korrajza*. (Kivonat szerzőnek 1914 nov. 30-án tartott székfoglalójáról.) Jósika volt az első írónk elbeszélő irodalmunkban, aki a költői leírást nálunk meghonosította és a regényírás terén szerzett úttörő érdemeit ezzel is szaporította. Jósika azért oly jó leíró, mert nemcsak jól tud megfigyelni, hanem ezeknek a kifejező nyelvi eszközöknek is nagy mestere. Regényeiben a korrajzi leírás is igen jelentős és túlnyomó. Komoly tanulmányra vallanak, tömördek apró részlet ismeretére, de sok képzeletre is, mellyel a történeti ismeretek hézagait ki tudja tölteni s a régészet adataiból mindig színes élénk képeket tud festeni. Korrajza a mi szemünkben lehet fogyatékos, de azért jelentékeny színvonalát ma is el kell ismernünk.

Alkotmány. 1914. évf. 359. sz. — *Túri Béla*: *Az író és a háború*. Íróink általánosan konstatálják, hogy a háború emelkedettebbé tette a gondolkozást, nemesebbé az erkölcsi érzést, nagyobb célokat állított az egyén elé. Írók, kik a pusztaság és kultuszát és kulturáját hirdették, arról írnak, hogy a XX. századra az erkölcsi ronesszansz, az etikai érzésben való megfordulás vár. — *Tóttósy Béla*: *Pázmány Péter és a 30 éves háború*. P. leveleiből vett szemelvények alapján mutatja be P.-nak a 30 éves háború idején vallott politikai gondolkozását.

U. i. 1915. évf. 1. sz. — (Név nélkül.) *Az irodalom a válaszüton*.

A cikk írója Froberger József, bonni irodalomtörténetíró és esztetikusként a Kölnische Volkszeitungban megjelent cikke nyomán azt hiszi, hogy a nagy háború után a mértéktelen külföldieskedés, a francia frivolitás és az angol utilitarizmus alább fog szállni. Azok ellen a divatirányok ellen, melyek jellege a külső technika kultusza és az új formák keresése, melyek a belső tartalmat elhanyagolták, harc indult meg már is mindenfelé. Nagy legalább is bizonyos közöny fejlődött ki velük szemben.

U. i. 6. sz. — *Túri Béla: Széchenyi István élete.* Friedreich István poszthumusz munkájának méltatása.

Balaton. 1914. évf. 9—10. sz. — *Roboz István: Látogatásom Jókai Mórnál Balatonfűreden.* Tárcaszerű cikk arról a benyomásról, melyet szerzőre a nagy írónál való látogatás gyakorolt.

Bibliothèque De L'École Des Chartes. 1913. évf. 3—4. sz. — *Raymond Chastes* ismerteti Kont Ignác bibliográfiáját.

Budapesti Hirlap. 1914. évf. 307. sz. — Az Irodalom és Művészet rovat névtelenül a *Mikszáth-Almanak*-ról írva *Herczeg Ferenc előszavát* közli. H. szerint az irodalom egyelőre tehetetlenül áll szemben az új háborúval. Ma nincs irodalom, valamint élet sincsen. Ma csak háború van. «A nemzetek rettenetes erő kifejtése megremegteti lábunk alatt a földet és vészszínrő festi fejünk felett az eget. Ki tudná ezt most versbe szedni? Nem költő, csak egy műkedvelő császár volt, aki a lantját pengette, midőn Róma lángokban állott.» Az irodalom várja a holnapot, amely dicsőséges lesz a magyarságra. A magyar már győzött abban a pillanatban, amikor ledobta testéről a közömbösség, a kételkedés, a pártoskodás és az idegen-imádás koldusrongyait.

U. i. 1914. évf. 310. sz. — *Szász Károly: Háború és irodalom.* (Nyílt levél Herczeg Ferenchez.) Sz. nem osztja Herczegnek azt a nézetét, hogy az irodalom tehetetlenül áll a háborúval szemben és hogy ma nincs irodalom, nincs élet. A hazafias érzés, a történeti idők hangulata ma is éppen úgy elsőrendű témákkal szolgál a költőknek, mint a XVI. században, mely korszak úgyszólván születési ideje nemzeti irodalmunknak. A mai világ más, mint a hajdani, de azért az irodalom ma is hű tükrö a nemzet életének. Az irodalomnak ki kell vennie méltó részét a nagy hazafias munkából. Nagy kár, hogy a Nemzeti Színház zárva tartja kapuit. S miért pihen legelső szépirodalmi egyesületünk, a Kisfaludy-Társaság? Igazi komoly magyar írónak ma remek tárgyak kínálkoznak. Első sorban hozzá fordul, a Bizánc, az Ocskay brigadéros, a Pogányok koszorús írójához.

U. i. 309. sz. — *Vezércikk Herman Ottóról.* «Vele egy rendkívüli egyéniség és ritka érték tűnik el a hazai közéletből. Elvekre intranzigens, munkára fáradhatatlan, eszméikért rajongani tudó, igényekre egyszerű, erkölcsre puritán.»

U. i. 1915. évf. 17. sz. — *Pekár Gyula: A végzet.* Szerzőt a mostani orosz invázió a régibb muszka betörésre emlékezteti, a kárpáti ütegek

szava a segesvári ágyúk messzeséges ekhóit váltja ki lelkéből. Petőfit látja maga előtt s látnoki verseit idézi. «P. biztos előre meglátta végzetét. S ment feléje fölemelt fölvel. Kivétel-ember, ki előtt a Végzet leteszi a maszkiját. Tán ép e tudatban van benn a P. csodás fensőbbsege. Rejtelem, mely a mai nagy időkben új érdekek gyúl ki előttünk: most kell olvasni Petőfit!»

U. i. 18. sz. — *Sebestyén Károly: A háború és költészet.* Szerző azt fejtegeti, hogy a dráma mire fog formálódni a világháború hatása alatt? Irodalmi analógiák vizsgálatával próbál felelni a feltett kérdésre. «Katona József a magyar nemzet ezeréves küzdelmeit sűrítette össze Bánk bán-jában. Mai fejlett, mozgalmas, tehetségekben gazdag drámánk is új erővel, színnel, étellel fog megteljesedni, ha meg fogja érezni nagy napjaink termékenyítő hatását.»

Debreceni Protestáns Lap. 1914. évf. 47. sz. --- Közli a debreceni m. kir. tudományegyetem első történeti okiratát. A Napról-napra rovatban történeti és irodalomtörténeti események a nov. 11—18-ig eső napokra. Ez utóbbiak Kazinczy Ferenc, Kossuth Lajos, Sárossy Gyula, Csokonai V. Mihály, Zrinyi Miklós, Lévay József-re vonatkozó ismert adatok. A Különfélék rovatában olvassuk, hogy Erdélyi Jánosnak Gyöngyösy Berta által készített szobrát a sárospataki főiskolában nemrég csendben elhelyezték.

Die Geisteswissenschaften. 1914. évf. 36. sz. — *Josef Trostler: Neuere Forschungen zur Geschichte der deutsch-ungarischen literarischen Beziehungen.* Cikkíró vázolja a német-magyar érintkezések nagy irodalmát, melynek megalapozója Heinrich Gusztáv volt. Az ő nyomába Petz Gedeon, Bleyer Jakab és Bayer József léptek. A lehető teljességre törekvő cikk hosszabb ismertetéseket szentel Bayer József (Schiller drámái), Császár Elemér (Német költészet hatása), Heinrich Gusztáv (Magyar elemek a német irodalomban, Heinrich-album) és Bleyer Jakab (Gottsched hazánkban, Hazánk és a német philologia, Fr. Schlegel) munkáinak. Ezek a kutatások egyrészt adalékul szolgálnak az összehasonlító irodalomtörténethez, másrészt bizonyosságait mutatják, az állandó német és osztrák kulturhatás mellett is, a magyar szellemélet asszimiláló és válogató erejének, sőt itt-ott a német irodalomra való visszahatásának is. A nyolc hasábnyi cikk objektív előadásával igen hasznos szolgálatot tesz a magyar tudományos törekvéseknek.

Die Schaubühne. 1914. évf. 21—22. sz. — *Ernst Goth: Franz Molnár, Eine Portraitskizze.* Cikkíró Molnár Ferenc írói egyéniségének rajzát kísérli meg. Molnár Ferenc főjelentőségét az újságírásban látja, onnan indult ki pályája, oda írja most is krónikáit a budapesti életről. Ő fedezte föl Budapestet az irodalomnak. A «Pál-utcai fiúk» a nagyvárosi gyermek életének modern eposza. A novellák Maupassant hangjára emlékeztetnek. A drámákban, melyek külföldön is sikert arattak, cikkíró szerint tehetségének nem a legjava nyilatkozik meg: ügyes és hatásos gyári termékek, melyek hozzáértéssel, de hidegen készültek.

Egyetemes Philologiai Közlöny. 1915. évf. 1. sz. — *Czebe Gyula*: *A Halotti Beszéd És Könyörgés s a görög és latin szertartás*. Sztripszky Hádor és Artim M. felfogásával szemben azt bizonyítja, hogy a «H. B. és K.»-ben görög ritusnak nyoma sincsen. — *Fest Sándor* a Kisfaludy-Társaság új Shakespeare-kiadásának első három kötetét (A windsori víg asszonyok. Ford. Rákosi J., A makrancos hölgy. Ford. Lévy J., Hamlet. Ford. Arany J.). *Zolnai Béla* Vértesy Jenőnek, A magyar romantikus dráma (1837—1850.) című munkáját. (Ism. folyóiratunk 1914. 117 l.) — *Baranyai Zoltán*: Kuncz Aladárnak, Thököly a francia irodalomban c. értekezését ismerteti és bírálja. — *Király György* a «Magyar írók élete és munkái» utolsó füzetének megjelenése alkalmából a mű jelentőségét hangsúlyozza, remélve, hogy a M. Tud. Akadémia a pótkötetek kiadásáról gondoskodni fog. — *Réthei Prikkel Marian*, *A kuruc-balladák vitájához* címen rámutat arra, hogy a «dombol» igével való bizonyítás gyenge érv a hitelesség ellen. Világos analogiák mellett határozott adat is van arra, hogy népies eredetűnek tartjuk az említett igét. — *Szigetvári Iván*: *Eötvös «A nővérek» című regényének forrásaihoz*. Szerző szerint báró Eötvös Józsefnek a «A nővérek» c. regényére hatott br. Podmaniczky Frigyesnek «Tessék ibolyát venni» című regénye és Dumas fiának világhírű drámája: *La Dame aux Camelias*. — *Kgy.*: Kőrösi Albinnak, *Egy magyar királyleány története. Istoria de la Fiyla del Rey Dungia*. Katalan-provencei legenda c. dolgozatát ismerteti. Az értekezés a «kezetlen leány» mesetípusnak XIV. századi katalan feldolgozását tárgyalja, mely ezt az elbeszélést egy magyar királyleány alakjával hozza kapcsolatba.

U. i. 2. sz. — *Trostler József*: *A «Magyar Simplicissimus» és a «Török kalandor» forrásai.* (I.) Grimmelhausem Simplicissimusa 1669-ben jelenik meg először s utánzásra csábítja a kompilátorok hosszú sorát. A grimmelhausemi típusnak legtisztább s pittoreszk elemei mellett is legkövetkezetesebb képviselője az ungarischer Simplicissimus (1683.), mely Jókai, Szép Mikháljával való kapcsolata révén a magyar filológiát közelebről is érdekli. Formája a «novella picaresca» és a simpliciad együttes hatásának az eredménye, s a milieu-változás azonossága simpliciusi sorrendben illeszti egymáshoz a pikareszk mozzanatokat a boroszlói kalandor életében. — *Alszeghy Zolt*: *Csokonay és Hubay* címen egy kevésbé ismert Csokonai-utánzó verselőnek mesteréhez való viszonyáról ír. — *Trostler József*: *Két német elbeszélés Széchy Máriáról* címen Erasmus Francisci-nek, *Die allerredelste List der gantzen Welt* (1703) és Jakob Daniel Erntennek, *Denkwürdiger Erzählung von listiger Eroberung der Vestung Muran in Ungarn* (Leipzig, 1694) c. művét ismerteti. — *Walter Gyula* rámutat arra, hogy a Vásárhelyi Daloskönyv LXXXIV. sz. darabja csekély eltéréssel a Baros Gyulától kiadott Radványi Verseskönyvekben is megvan.

Élet. 1915. évf. 2. sz. — *a—*a.: *Petelei István*. Hangulatos megemlékezés a jeles szépprózáiról.

U. i. 3. sz. — *Túri Béla*: *Széchenyi, a reformátor*. Sz.-t mint reformátort ismerteti Friedreich munkája alapján.

Ethnographia. 1914. évf. 4. sz. — *Sebestyén Gyula: Petőfi népdalgyűjtése.* Sokáig csak azt tudtuk róla, hogy megvolt, de elveszett. Ujabbban azonban megkerült a Kisfaludy-Társaság 1844—1848-iki országos gyűjtésének ama kéziratárával egyetemben, melyet a szabadságharc kitörése óta mostanig a M. T. Akadémia őrzött meg. Alig néhány lapra terjedő hevenyészett lejegyzés az egész Erdélyi mindent áthúzott mint értéktelent, egy s talán a legjelentéktelenebb bejegyzés kivételével. A megmaradt jelentéktelen három versszakból a két első aztán meg is jelent a «Népdalok és Mondák» I. kötetének 206. lapján a 250. szám alatt. Szerző ezután igen értékes magyarázatok kíséretében közli a Petőfitől sajátkezűleg lejegyzett öt dalt. — *Harsányi István, Gulyás József, Simonfi János: A kuruc dalok forrásairól* című dolgozatukat folytatják. Összevetették Thaly némely darabjait a Nemzeti Múzeumban levő Jankovich-másolatok darabjaival s azt tapasztalták, hogy Thaly híven ragaszkodik a forrásul használt másolatokhoz s csak helyesbítő értelmi változtatásokat tett itt-ott, ahol romlott szöveget talált s a helyesírást modernizálta. Szerzők ez állításukat úgy igazolják, hogy a sárospataki főiskola könyvtárában meglevő kéziratokat egybevetik Thaly kiadásával. Kutatásaik folyamán azt is megállapították, hogy a Nemzeti Múzeum Jankovich-másolatának első kötete a Mátrai-, második kötete a Sencsey-daloskönyv másolata, harmadik kötete pedig a sárospataki ref. főiskola kéziratárának a Dávidné Soltári című, 630. számú, 1790—91-ben Daróczy József által lejegyzett dalgyjűjteményről van lemásolva.

Finnisch-Ugrische Forschungen. 1914. évf. XIV. köt. 1—2. sz. Anzeiger. — *Bibliographie der finnisch-ugrischen sprach- und volkskunde für das Jahr 1905.* A 304 lapnyi terjedelmű füzet folytatása annak a vállalatnak, melynek célja bibliografikus és kritikai földolgozásban bemutatni a finn-ugor filologia egy-egy évi termését. Az anyag rengeteg voltánál fogva érthető, hogy e vállalat eddig csak az 1905. évig jutott el. A magyarországi rész, mint az előző években is, *Gombocz Zoltán* munkája. Az anyag beosztása a következő: 1. Folyóiratok és gyűjteményes munkák. 2. Bibliografia. 3. Nyelvészet (nyelvemlékek, nyelvújítás). 4. Irodalomtörténet. Itt ezúttal is tervszerű korlátozással kellett csökkenteni a magyar rész terjedelmét. Korhatáru az 1608. esztendő szolgált. Az ennél újabb irodalommal foglalkozó művekből csak a nagyobb összefoglaló munkák vétettek föl, ezenkívül még azok, amelyek nyelvi és folklorisztikai szempontból is készültek. (Bővebb ismertetéseket kaptak: Badics Ferenc, Bleyer Jakab, Harnos Sándor, Horváth Cyrill és Katona Lajos értekezései.) 5. Folklorisztika és néprajz. A füzetet azoknak a bírálóknak jegyzéke zárja be, melyek az 1905 előtt megjelent munkákról szólnak. Az egész bibliografia mintaszerű szerkesztésében a Jahresbericht-ek német alaposságát mutatja, kritikai és tartalmi megjegyzései az összefoglaló tudomány színvonalán állanak. Az irodalomtörténet számára is igen tanulságos az ilyen egyetemes filológiai körű összeállítás, már annyiban is, hogy kapcsolatot létesít az irodalmi, nyelvészeti és folklorisztikai kutatás között. Kívánatos volna, ha a magyar filológiai irodalom eddig

szokásos összeállítása, külföldi mintára, hasonló kritikai évkönyvvé nőné ki magát.

Genealogiai Füzetek. 1914. évf. 2. sz. — *Sándor Imre*: Kolozsvár címeres emlékei címen a T. Csepreghy Mihály síremléke 1704 c. fejezetben Cs. életrajza és művei közt említ egy Tótfalusi Kis Miklósról szóló halotti beszédet is.

Hadtörténelmi Közlemények. 1914. évf. 3. sz. — *N. Thurzó Kálmán*: *gróf Széchenyi István szerepe a lipcei csatában.* (1813 október hó 16—19.) Szerző ki akarja mutatni, hogy mi volt Széchenyi szerepe a lipcei csatában. A lipcei hadműveletek idején Sz. Schwarzenberg közvetlen rendelkezésére állott, mint annak 8-ik parancsörtszjtje. Schwarzenberg jelentése szerint az okt. 16-iki gossai lovascsatában szerepelt legelőször és itt tevékeny részt vett. Tudjuk, hogy Napoleon elvesztette a csatát, melynek végével Széchenyi is elsőkapitányi és századparancsnoki rangot s az orosz cártól IV. o. Wladimir-rendet kapott. Bernadotte húzódozott attól, hogy a lipcei csatában részt vegyen. De az angol felhatalmazott fellépése okt. 16. és 17-én, valamint a Blücherrel való tárgyalás változást eredményeztek felfogásában. A találkozás a két vezér közt 18-án kora reggel folyt le Breitenfeldben, ahova Blücher Wiggeritschből érkezett, a svéd trónörökös Hohenthurm felől jött, ahol a főhadiszállás volt 17-én. A szerződés keletkezése: 8 óra reggel. Blücher a szerződés elkészülte előtt távozott el. Széchenyi vagy rögtön a Blücherrel való találkozás után lovagolhatott Blücher után Breitenfeldre, vagy pedig Blücherrel együtt lovagolt Bernadottehoz. Az első esetben Sz. 3 óra alatt reggel 6—9-ig 23 km. utat tett meg, a második esetben pedig 8—9-ig, tehát egy óra alatt lovagolt be 20 km-t. Kétségtelen, hogy jutalmazásának valami alapjának kellett lennie, mert a főhadiszállásnak nem minden tagja részesült kitüntetésben. Széchenyi érdeme, amely őt mind a kétféle elismeréshez juttatta, a Schwarzenberg herceg harcjelentésében érintett és az október 16-iki lovasharagra vonatkozó tevékeny részvétel. Sz. a Blücherhez való lovaglás részleteiről soha közelebbi közléseket nem tett, noha parancsörtszti lovaglásainak veszedelmes helyzeteit mindig körülírta a maga humoros felfogásával. Bernadottehoz való küldetéséről soha semmiféle említést nem tesz. De lehetetlen az is, hogy ha Bernadottenak befolyásolása tényleg Sz. műve lett volna, erről akár közvetett, akár közvetlen bizonyítékunk ne maradt volna. Ha valóban kiváló tettről lett volna szó, Sz. a méltó elismeréstől nem eshetett volna el. Kizárt dolog az is, hogy Radeckzy a Széchenyi részére 1829-ben kiállított bizonyítványban, ha kiváló működésről lehetne szó, azt elhallgatta volna. Az Irodalom rovat közli Zs. F. bírálatát Mihóczy Rezsőnek *Zrinyi és Montecuccoli polémiája* c. dolgozatáról. «A polémia a két ellenfelet mint két ellentétes iskola követőjét mutatja be, ami nagyon megnehezíti a perben a végleges és mindenben megnyugtató ítélet kimondását.»

Huszadik Század. 1914. évf. 7—9. sz. — *Sas Andor*: *Erdélyi János.*

Pályája az irodalmi ízlés fejlődésének igen nevezetes fordulópontjára vezet, oda, ahol még merész forradalmiság volt olyan jelenségek méltatása, melyeket a magyar irodalomtörténet később kanonizált. Első sikereit népies hangú verseivel aratta. Mint a népköltészet gyűjtője felemeli szavát a nép, az «alrend» esztétikai lekicsinylése ellen. A népiességről írott tanulmányai-ban a népköltészet megismerését nemcsak irodalmi szempontból tartja szükségesnek, hanem a parasztság megismerésének szempontjából is. A szociális viszonyok élesebb szemű felfogására képesíti egy külföldi utazása, melyről kitünő úti leveleket írt haza. A forradalom után, a magyar iro-dalom legtermékenyebb századnegyedéről írott tanulmánya megállapítja a fejlődés menetét Vörösmarty óta. Nyomatékosan hangsúlyozza, hogy a fej-lődés Arannyal és Petőfivel sem juthat oly pontra, ahonnan az út ne vinne tovább. Bölcséleti tanulmányokkal foglalkozott, amikor Madách fellépett a nyilvánosság előtt és mint a nagy tehetségek heroldja, gyönyörű méltatást ír róla, de szemrehányást tesz neki, amiért lekicsinyli a kommunista eszméket.

Irodalomtörténeti Közlemények. 1915. évf. 1. sz. — *Király György*: *A Margit-legenda és rokonai*. Kódexeink — forrás tekintetében — nagy-részt Pelbártra, a *Legenda Aurea* és a *Vita Patrum*ra vihetők vissza. A sokat tárgyalt *Barlám és Jozafát*-, *Elek*-, *Katalin*-legendák mellett figye-lemreméltók még az *Antiochiai Szent Margit* története s a vele rokon *Marina*-, *Pelagia*-, *Euphrosina*- és *Eugenia*-legendák. Ezek közül egyeseket csak a név, másokat a barátruhában rejtőző nő motívuma fűz egybe, vala-mennyit legföljebb az az alapeszme, hogy az égi szerelem győz a földi felett. Az eredeti pogány novella típusa az *Eugenia*-legenda alapján a kö-vetkező elemekből állítható helyre: 1. Házasodni nem akaró tudós leány; 2. vőlegénye vagy férje elől a döntő pillanatban férfiruhában megszökik; 3. női álnokság folytán bajba jut; 4. titka fölfedeztetvén, ártatlansága ki-derül; 5. makacságával felhagyva, megtér jegyeséhez vagy férjéhez. A ke-resztény legendaíró ezeket az elemeket módosította. A legendakör elterje-dése: *Antiochiai Szent Margit* legendája megvan az *Érdy*-, *Kazinczy*-, *Cornides*- és *Lázár Zelma*-kódexben, az *Euphrosyna*-legenda a *Debreczeni*-, *Lobkovitz*- és *Nádor*-kódexben, a *Marina*-legenda a *Tihanyi*-kódexben. A *Pelagia*-legenda nem került irodalmunkba. Függelékül szerző rámutat arra, hogy a *Debreczeni*-kódex főforrása (*Horváth Cyrill* eredményeinek továbbfejlesztése után) *Petrus de Natalibus Sanctuariuna*, emellett hatott rá a *Pomerium* és a *Legenda Aurea*. Végül a *Debreczeni*-kódex legendái-nak forrásaik szerint összeállított jegyzékét közli. — *Szegedy Rezső*: *A Szilágyi és Hajmási monda délszláv rokonai*. Szerző a délszláv nép-hagyomány alapján a következő eredményekhez jut: a) A magyar monda *Szilágyija* azonos a történet *Szilágyi Mihály*ával, de a cselekvénynek törté-neti alapja nincs. b) A magyar monda lényeges elemei megvannak a dél-szláv népköltészetben, de más csoportosításban. c) Az alapmotívumok inter-nacionalisak. Valószínű, hogy a *XVI.* sz.-ban *Szilágyi Mihály* nevéhez kapcsolódtak, kinek helyébe a *XVII.* sz.-tól kezdve a *Jakšič* testvérek lép-

nek. Egyikükre ruházódik Hajmási szerepe. *d)* A magyar monda és délszláv néphagyomány e találkozása nem lehet véletlen műve, hanem amaz ennek hatása alatt keletkezhetett. (Szerző ezt a felfogását több érvelvel bizonyítja.) *e)* A «poeta», kinek «ő verseiből» a szendrei névtelen dolgozott, vagy délszláv éneket, vagy pedig délszláv hatás alatt keletkezett magyar mondát dolgozhatott fel. *f)* A feltűnő hasonlóság, mely a Hermann Antal ismertette énekekben jelentkezik, közös forrásra vezetendő vissza; valószínű, hogy a közös forrás a délszláv népköltészet. — *Mészöly Gedeon: A Döbrentei-codex és az Apor-codex második keze.* Ha — mint megállapítható — a Ferenc-rendi bibliától származik mind a Döbrentei-kódex, mind az Apor-kódex II. kézírású része, akkor az újabb vizsgálódás nyomán kimondható, hogy volt a Ferenc-rendi biblia illető részeinek egy átdolgozása, s ebből az elveszett átdolgozásból ágaztak ki az Apor-kódex és Döbrentei-kódex itt szóba jöhető részei. — *Alszeghy Zsolt: Tóth Kálmán lírájának fejlődése.* A gyermekkori kísérletek után a tizenhét éves ifjút Pécssett éri a márciusi napok híre. Most már van mély ihletője, de próbálkozásai még gyengék. Nincs stílusa. Önbizalmának és hivatottsága érzetének megteremtésében nagy szerepe jutott Petőfi verseinek. Termékeny volt e hatás azért is, mert a régi dalok megfigyelésére készítette Tóth Kálmánt. Bár népdalai közül a duhajkodók a legsikerültebbek, e korbéli lírájának épen korhelykedő versein érzik legjobban Petőfi hatása. Általában kelleténél nagyobb jelentőséget tulajdonít megának. Az 1850. évben egy hosszú költeményen dolgozott, melyben Vojnits Matildhoz való szerelme történetét akarta egybefoglalni. Nem mélyebb Bolváry Etelkához fűződő szerelme sem. 1851-ben írta a boldog szerelem első énekét. Az eddigi dalok szinte bántó határozottságát a költő lelkében a bizonytalanság érzése váltja föl. Azzal, hogy Tóth Kálmán lelkivilágát a szerelmi idill eseményei egyénivé tették, természetes következményül járt az is, hogy a külső és belső forma nehézségeit is kezdi leküzdöni. A költői stíltre való törekvés minden költeményén megérzik. Néha az a benyomásunk, mintha a képet gondolta volna ki előbb, a hangulat, melyet a kép kifejez, nem is élt volna költőnkben. Csodálatos tehetsége van a bekezdő kép hangulatának az elmélyítésében. A megjelenítés nagyon gyakori nála. Természeti leírásai visszaemlékezők. Megállapítható, hogy az élete eseményeiről kialakuló hangulat hiánya engedi szóhoz föltűnőbben mesterének hangját. Arra nincs képessége, hogy Petőfi tréfás vagy felhős ötleteinek példájára a reális és absztrakt képeket erősen keverje. A korlátozást, melybe a házasság a legényélethez szokott költőt kényszerítette, Tóth Kálmán nehezen tűri. A fájdalom uralkodik líráján, de legtöbbször új, elégiai színárnyalatot nyer. A keserűség Heinehez vonja közelebb. Költészete az egyszerűséget szereti, de a ridegséget nem tűri. Akkor sikerültek képei, mikor olyat fejez ki velük, amit érez, de el nem gondolt, meg nem fogalmazott. (Van a búban . . .) Képzeletének népmesei játéka egészen bevonja bájjal ezeket az énekeit, különösen, ha rövidék. (Piros kis szád.) A képfejllesztés művészete talán legnehezebb munka Tóth Kálmán tehetségénck. A hangulatok közül a szerelmesnek és a vándorlegénynek hangulata domborodik ki a legelevenebben. A haza-

szeretet kiemelése hangbeli emelkedést kívánt, de költőnk erre nem képes: ezért a kifejezés túlzásba szökken. A mélység kifejezése néha kölcsönzöttnek érzik (Garay sirjánál). A helyzetképek is utánzások, legfeljebb továbbköltesek, akár a «Jancsi bácsi» jómódú korcsmárosára, akár a típusként rajzolt «Magyar korcsmáros»-ra gondolunk: mind a kettőnek alakjait Petőfi szerint alkotta meg. Az «Ifjú költőnek» írt költeménye helyesen jelöli meg lirájának egyetlen termékeny alapját, a közvetlen, egyéni lelki élményt. — *Rakoczay Pál: Szigligeti forrásaihoz* (Pótlások). 1. A «Dalos Pista» alaphelyzete két színmű hatásából csirázott ki Szigligetnél. E két darab: Sheridannak, *The school for scandal* és Claurennek, *Der Bräutigam aus Mexiko* c. vígjátéka. 2. «A csikós» egyik mozzanatához (I. 2.) Claurennek, *Der Wollmarkt* c. darabjából vette a szavakat. 3. A «Liliomfi» azon fordulata, hogy a szülők titkon oltárhoz viszik lányukat s ezzel magukat játsszák ki, Shakespeare, *Windsori vig asszonyok* c. vígjátékára vihető vissza. — *Dézy Lajos: Csáktornyai Mátyásnak «Erős Ajax és bölcs Ulisses»* c. 1592-ből való, Ovidius *Metamorphoses*-én alapuló verses munkáját közli. A mintaszerűen tudományos alaposságú szövegközlést a műre vonatkozó, hasonló alapossággal készült tájékoztató előzi meg. — *Császár Elemér és Kemény Lajos* adatokat közölnek a kassai és miskolci magyar színpeszt történetéhez. *Császár Elemér* Ányos Pál egy kiadatlan prédikációját, *Simai Ödön* Csokonainak 1795 május 10-én Mátyási Józsefhez írt verses levelét, *Harsányi István* egy — valószínűleg a XVI. sz. végéről vagy a XVII. sz. elejéről való (Kocsi Csergő Istvántól 1721—1722-ben másolt) verset közöl. — *Császár Elemér* Prónai Antal hagyatékából a kegyesrendiek magyarországi iskoláiban 1670—1778-ban előadott drámák jegyzékét közli (I.). — *Király György: Magyar irodalomtörténeti tárgyú doktori értekezések 1914-ben* címen Moravcsik Gyulának, A csodaszarvas mondája a bizánci írónál, Kis Lőrincnek, Gróf Koháry István költészete, Barth Rezsőnek, Gróf Lázár János élete és művei, Kádár Jolánnak, A budai és pesti német színpeszt története 1812-ig, Schuy Gilbertnek, Bacsányi János és I. Napoleon 1809-iki proklamációja a magyarokhoz, Rácz Mária, A Göcseji Helikon költőnői, Zolnai Béla, Szigligeti «Szökött katoná»-jának külföldi elemei c. dolgozatait ismerteti és bírálja. (Az első, harmadik és hetedik mű ismertetését l. folyóiratunk 1914. 335., 500., 267. l.) — A füzet közleményeit a Hellebrant Árpádtól összeállított Repertorium zárja be.

Kalazantinum, 1914. évf. 2—4. sz. — *Baratska Gyula: Dedalus Templo*. Gyöngyösinek ez az ifjúkori műve keretes elbeszélés, melybe négy össze nem függő eseményt illesztett bele a fordító «Poéta». Az 1650—57. évek alatt írhatta. Nem fordítás a mai értelemben, hanem forrásainak bő és szabad átdolgozása. — *Ébel József: Báró Eötvös József gondolatai a «Hit és vallás»-ról*. A «Gondolatok» vonatkozó helyeinek összefoglalása.

Katholikus Szemle, 1915. évf. 1. sz. — *b. j.: Újabb regényeink*. Kilenc regényírónak — Jókai Mór, Krúdy Gyula, Heltai Jenő, Biró Lajos, Móricz Zsigmond, Pakots József, Lux Terka, Harsányi Kálmán, Tormay Cecile —

a mult év folyamán megjelent, összesen tizenöt kötetét, meg Tarczai György, Kishán Miklós, Schmittelyné Feer Eliz, László Zoltán, Finta Sándor és Kárpáti Endre novellás köteteit ismerteti, bírálja. «Talán lehet remélnünk, hogy a jövő évi termés változatosabb, gazdagabb és tökéletesebb lesz; a mai nagy események hozzá bő anyagot szolgáltatnak.»

Keresztény Magvető. 1914. évf. 4. sz. — *Borbély István* ismerteti a Guttman Mihály és Harmos Sándor által az Izr. Magyar Irodalmi Társulat kiadásában megjelent *Péchi Simon szombatos imádságos könyve* c. művet. — *Borbély István: A magyar unitárius egyház hitelvei a XVI. században* címen Dávid Ferencre vonatkozó érdekes tanulmányát folytatja.

U. i. 5. sz. — *Borbély István: A magyar unitárius egyház hitelvei a XVI. században* c. tanulmányát folytatja, s Dávid Ferenc életére és működésére (1576—1581-ig) bőven kitér.

Könyvtári Szemle 1914. évf. július—december. — *Niklai Péter: Névtelen és álnévű írók.* a XIX. század politikai röpiratirodalmában. (II. és bef. Közl.). Könyvészeti egybeállítás.

Korrespondenzblatt des Vereins für siebenbürgische Landeskunde. 1914. évf. 6—7. sz. — *T.: Casper Helths sächsische Abstammung.* Négy adat, mik Heltai Gáspár erdélyi szász származását bizonyítják. — *Ss.* röviden ismerteti a W. Nagl és J. Zeidler «Deutschösterreichische Literaturgeschichte» c. munkájának második kötetét, melyben a magyarországi részt Gragger Róbert írta.

Közlemények Szepes vármegye múltjából. 1914. évf. 1—2. sz. — *Szelényi Ödön: Genersich János* c. cikkében Kazinczy kortársának, a jeles tudósnek életét folytatólag ismerteti. *Hajnóczy Iván: A 300 éves lőcsei nyomdáról* ír. *Lám Frigyes: Ferdinand Stone (1806—1872)* magyar tárgyú regényét ismerteti. A regény címe: «*Von Wien nach Világos*». 1866-ban jelent meg Három kötetben mutatja be a szerző a szabadságharc drámai jeleneteit igen romantikus színben. Kossuthot ideális szabadsághősnek tünteti fel, Görgeit pedig hazaárulónak. Szerzőnek volt valami halvány sejtelve Magyarországról, de mulatságos tévedései is vannak a topográfia és a néprajz terén. A bécsi forradalom és a magyar szabadságharc politikai eseményei bele vannak szöve több szerelmes pár történetébe.

Külügy-Hadügy. 1914. évf. 53. sz. — *Schmidt Tibolt: Magyarország oroszföldi barátai.* Rudniczky István: Ukrajna és az ukrainaiak c. könyvének ismertetése.

La Revue. 1914. évf. 12. sz. — *Franz Molnár.* Rövid kivonata a Die Schaubühne-ben megjelent cikkek. (V. ö. folyóiratunk IV. évf. 1—2. sz.)

Magyar Figyelő. 1914. évf. 15. sz. — *Kristóf György: Kemény Zsigmond a keleti kérdéstről.* Kemény a magyar politika nagy kérdéseit mindig

Európa szempontjából vizsgálta. Ez legélesebben a Forradalom után c. két röpiratában nyilatkozik meg. Itt okfejtése két alaptételből indul ki: hogy ha Ausztriának van világtörténelmi hivatása, a nagyhatalmak egyikének kell lennie és hogy Európa súlygyene minden nagyhatalmak közül leginkább Ausztriától tűr el vezérszerepet Konstantinápolyban. Erre pedig csak akkor képes, ha a Duna középvölgye mintegy neutrale terrenum a germanizmus és szlavizmus között, ha oly elem által hat a keletre, mely hódításait féltékenységek felköltése nélkül gyakorolhatja: azaz a magyar korona birtokaira nézve vissza kell vinni a szervezeti eszméket oda, hol a történelmi jog fejlődése megszakított. K. kiterjeszkedik a nemzetiségek helyzetének a vizsgálatára is.

U. i. 23 sz. — *Háború és irodalom.* A «Mikszáth-Almanach» ismertetése.

U. i. 24. sz. — *Herczeg Ferenc: A közkatona.* Hajdan a háború volt az irodalom nagy témája. A költők a nagy katonák emlékét mindig megmentették a régmúltból. A modern háború igazi hőse, a lövészárkok lakója, a közkatona. Ujabbán a főváros irodalmi köztudatában földműves népünknek hazug képe alakult ki, amely csökönyös, furfangos, babonás, pénzéhes és mindenekfölött érzékes emberállat formájában mutatja be a magyar parasztot. A nagy háború a magyar paraszt, a magyar közkatona nagy-szerű apoteozisává lesz s talán a magyar írók is több rokonszenvvel fognak róla ítélni. — *Gálos Rezső: Régi papírszeletek.* Döbrentei Gábor több apró feljegyzését közli.

Magyar Hirlap. 1914. évf. 316. sz. — *Ignotus: Széchenyi.* Szerző a háborúval kapcsolatban, mely nemzeti megmaradásunk és továbbélésünk lehetőségéért folyik, Széchenyire gondol, s úgy találja, hogy fényben emelkedik Sz. alakja a magyarság elé.

Magyar Könyvszemle. 1914. évf. 4. sz. — *Hóman Bálint: Pálos-breviariumok és missalék a XV—XVI. századból* címen adalékokat közöl Szabó Károly Régi Magyar Könyvtára III. kötetéhez. — *Gulyás Pál: Magyar szépirodalom idegen nyelven a M. N. Múzeum könyvtárában.* Egyebek közt Kabos Ede, Katona József, Kármán József, Kemény Zsigmond báró, Kis János, Kisfaludy Károly és Sándor, Kiss József, Kóbor Tamás, Kosztolányi Dezső, Lengyel Menyhért, Lisznyai Kálmán, Madách Imre, Mikszáth Kálmán, Molnár Ferenc, Murai Károly, Pekár Gyula, Petőfi Sándor művei idegen nyelvű fordításainak könyvészeti ismertetése. — *Harsányi István: A Rákóczi-könyvtár és katalógusa* c. közleményét folytatja. — *Dézsai Lajos: Az «Effectus amoris».* Az Szerelemnek ereie című XVI. századbeli széphistória fennmaradt szövegét közli két csonka példányból összeállítva. A kiadás betűhív s a műre vonatkozó igen alapos, tudományos tájékoztató előzi meg.

Magyar Középiskola. 1914. évf. 9—10. sz. — *p. s.: A kuruc balladák hitelessége.* Harsányi, Gulyás és Simonfi könyvének ismertetése. — *M. Gy. Péchi Simon szombatos imádságos könyve.* Könyvbírálat.

Magyar Kultúra. 1914. évf. 13. sz. — *Alszeghy Zsolt: Gyöngyösi István kritikai kiadása.* Könyvismertetés. — *n. p.: Pázmány Péter szobra.* Emléksorok.

U. i. 14. sz. — *Yolland Artur: Shakespeare összes színművei.* A fordítás hűsége szempontjából bírálja a Kisfaludy-Társaság kiadásában megjelent Sh.-darabot.

U. i. 15. sz. — *Brisits Frigyes* Lampérth Géza, A Glóriás Rákóczi; Magyar Bálint, Biboros Hajnal; Szalay Mátyás, Hunnia Nagyhegye; Rudnyánszky Gyula, Mária dalok c. köteteit bírálja. — *k.: Vágó Géza,* Nagy dolog a háború! c. színművet bírálja.

U. i. 17. sz. — *Alszeghy Zsolt* Karinthy Frigyes, A gépirókiasszony c. színművét bírálja.

U. i. 18. sz. — *Alszeghy Zsolt* Lindner Ernő, A malomember c. regényét bírálja.

Magyar Nyelv. 1914. évf. 9—10. sz. — *Lehr Albert: Torvad.* Felelet a Nyelvőrnek, Lehr A. ily című cikkére tett észrevételeire. — A kisebb közlemények sorában *Sz. K.* régi nyelvemlékeink számára szolgáltat adatokat. — *K. P.* A Königsbergi Töredék szalagjainak egy helyéről ír. — *Ödöngő Ábel: A körmendi levéltárból* című közleményében egy 1562 előtt írt verses krónikáskát ismertet. — *Simai Ödön: Földombos.* Tolnai Vilmos a kuruc balladák hitelességéről szólva Harsányi, Gulyás és Simonfi cáfolatának tárgyalása közben a «dombol» szóra is kitér. «Eddig nem akadunk — így mond — nyomára s valószínűtlen is, hogy akadjunk, mert a hasonló jelentésű szavak mind s képzőjük. Simai Tolnai igazának megerősítésére közöl adatokat.

U. i. 1915. évf. 1. sz. — *Putnoky Imre: Náthly József.* A nyelvújító harc egyik szereplője, a Kazinczy ellen írt «Új szellem» c. vigjáték szerzője működésének rövid ismertetése. — *Simai Ödön: Kazinczy Ferenc nyelvújítása.* (XXXV.) Pántzél Pálnak a Kultsár-féle pályázaton megjutalmazott értekezését ismerteti. «Pántzél a tisztaságért buzog, Kazinczy az újításért.» Itt érozhető ki Pántzélban is a debreceni szellem. — *Szily Kálmán: Herman Ottó.* (1835. VI. 27—1914. XII. 27.) Alkalmi megemlékezés a nemrég elhunyt jeles tudósról.

Magyar Nyelvőr. 1914. évf. 8. sz. — *Nyelvtörténeti adatok* címen Bajza József Kőszeghy Pál Harmadik Könyvéből, Kardos Lajos pedig a Haller-féle Hármas Istorióból egy csomó oly szót közölnek, melyek a Nyelvtörténeti Szótárból kimaradtak. — *Simonyi Zsigmond: Nyelvemlékek az iskolában.* A «Szent Ferenc és társainak legendája. Szemelvények az Ehrenfeld-kódexből. Összeállította dr. Vincze József» című könyvet bírálja. Ugyanő emlékezik meg a székesfehérvári *Budenz-emléktábla* leleplezéséről.

Magyar Pædagogia. 1915. évf. 1—2. sz. — *S. J.: Bél Mátyás a magyar és német nyelvről.* Alkalmi idézet Bélnek Meliboous álnéven a németek számára írt magyar nyelvkönyvéből.

Magyarország. 1915. évf. 24. sz. — *Schröder Béla: A Martinovic-ereklyék.* Bartucz Lajos antropologusnak a múlt évben a Gárdonyi Albert által megtalált Hayniss-féle térkép nyomán a budai katonai temető sarka előtti területen végzett ásatait és az ezek nyomán eszközölt tudományos kutatások eredményét ismerteti. A kiásott csontvázak a Vérmezőn 1795. május 20-án kivégzett Martinovics Ignác József apát és társai maradványainak bizonyultak.

Népnevelő. 1914. évf. 42. sz. — Görcsöni Dénes (Friedrich István) hátrahagyott irodalmi alkotása: Gróf Széchenyi István élete. Könyvismertetés.

U. i. 1915. évf. 1. sz. — Görcsöni Dénes: *Gróf Széchenyi István nevelése.* Szemelvény Friedrich István munkájából.

Néptanítók Lapja. 1914. évf. 36., 38., 39., 41., 45., 52. sz. — 1915. évf. 2. sz. — *Sebestyén Károly: A háború költészete.* — Népszerű fejtegetés, idézetekkel a tárgyalás alapjául szolgáló költői művekből.

Nyugat. 1914. évf. 10. sz. — *Kuncz Aladár: A Kisfaludy-Társaság Nemzeti könyvtárának tervezetét bírálja.* — A *Figyelő* rovat közli *Balla Bálint: Magyar irodalom c.* cikkét. Ebben ismerteti Révész Andornak a «La vie des lettres» c. francia revue legújabb számában megjelent cikkét a magyar irodalomról, melyben Ady Endre áll a csoportosítás középpontjában, mint ennek a kornak legnagyobb hatású költői értéke. Melléje sorakoznak azok, akiket a Nyugat és Ignotus mutatott be a magyar közönségnek.

U. i. 11. sz. — *Ady Endre: Hajh, mennyi költő.* Új verseskönyvek jelennek meg. Nálunk — úgymond — ez is, a sok költő is, a szegénység és ötlettelenség bizonyosága és az embrionalizmusé.

U. i. 12. sz. — *Schöplín Aladár: Babits Mihály.* B. szerénysége érzékeny önérzet takarója. A hangja egészen egyéni, mindenki mástól elkülönített. Majd minden munkájában van valami a fantasztikumból egy képben, egy élettelen tárgy megelevenítésében, egy irreális rímekben. A fantasztikumra való hajlamában gyökerezik a szavakkal való kedvelt játéka. Az önérzetesen érzékeny, tartózkodó ember szemérmes lírája az övé, melyet elfogódottá tesz a teljes nyilvánosság. Ebben lelki rokon Arany Jánossal. Nyelv művészetének legfőbb értéke abban áll, hogy újra teremt a maga számára a nyelvet. A nyelvvél való tudatos bánásnak gyönyörűsége vitte nyilván a műfordításra s tette a legkiválóbb magyar műfordítók egyikévé. «Babits költészete kétségkívül az új magyar irodalom legtöbb figyelmet érdemlő jelenségeinek egyike. Bár bizonyos pontokon Arany Jánoshoz, itt-ott, sokkal közvetettebben, Vörösmartyhoz csatlakozik, mégis egészen új jelenség.» — *A Figyelőben Elek Artúr: A Szinnyei-lexikon utolsó füzeté c. ir.* «Kegyeletes dolog lett volna a Szinnyei-lexikon utolsó füzetéhez a Szerda c. folyóirat negyedik számában megjelent kis írását hozzáfűzni, ebben elmondja élete történetét, amely tulajdonképpen nagy lexikonának története». Munkáit sokan felhasználták és fölhasználják majd még többen. Műve

egyik fundamentuma az irodalomtörténet tudományának, s örökéletű lesz. — *Ady Endre: Az elhetetlen halhatatlansága.* Megjegyzések az Irodalomtörténet 1914. évf. 437. lapjain megjelent Loósz István: Ady Endre lírája tükrében c. könyvismertetésre.

U. i. 13. sz. — *Eckhardt Sándor: Egy elzúllott francia és a magyar Akadémia.* A Szeffü-ügyben sokat emlegetett Mouton, igazi neve Mouthon. Nem Leó Mouton, hanem F. — J. Mouthon. Nem is volt soha történetíró, hanem csak újságíró. Nem is a Rochelle-ügyben szerepelt, mint ahogy a mi napilapjaink és Ballagi Aladár az Akadémiában hangoztatták, hanem a Humbert-pörben. Szerző Párisban meginterjúvolta a «Hôtel de Transylvanie» c. mű íróját, Leó Moutont, a történetírót, aki elmondta neki a könyv megírásának körülményeit.

U. i. 14. sz. — *Ady Endre: Kisbán Miklós könyve.* Ebben Ady Bánffy Miklósnak (írói nevén Kisbán Miklós) legújabbán megjelent novellás kötetéről ír, melynek címe: A haldokló oroszlán. Kisbán nem dilettáns, hanem «a legszebb értelmű és úriságú amatőr-író». Könyve «kuriózus és jeles írás-esemény».

U. i. 15. sz. — A *Figyelő* rovat közli *Halász Imre: Rákóczi után Thököly* c. cikkét s ebben Kuncz Aladárnak: Thököly a francia irodalomban c. tanulmányát ismerteti.

U. i. 16—17. sz. — A *Figyelő* rovatban *Elek Artúr: Mi tollasok* címen azt írja, hogy az írók ma csüggedten eresztik le fegyverüket. Nem lelik helyüket ezen a világon, ahol minden megfordította képét. Egész valójában megértjük most Petőfit, mert ez a mi korunk Petőfi kora. Ő is tollas volt, de kezében a toll igazi fegyvere lett. Élete utolsó esztendejében költészete szová alakított csatazaj.

U. i. 20. sz. — *Schöpplin Aladár: Szavak háborúja.* A háború nemcsak a harctéren folyik, hanem a lelkekben is. Mindenki a tömegérzések hordozója ma. A kiváló elmék is a tömeg-érzés sodrában úsznak, s nem önmagukat fejezik ki, hanem a tömeg fejeződik ki bennük. — *Lengyel Menyhért: Olvasmányok.* Holitschernek a Berliner Tageblattban megjelent cikkére reflektálva azt írja, hogy e rettenetes időkben nem lehet gondolkozni . . . olvasni kell, még pedig a bibliát. A másik könyv, amit a mai sötét órákban olvasni kell: a világtörténelem.

U. i. 23. sz. — *Bálint Aladár: A kritika szabadsága.* Ma nincs kritika. Minden ulánus hadnagy Flaubertnek képzeletét magát, megsemmisítő pretenzióval, irodalmi lendülettel írja le harci élményeit. Ma sok mindent el kell hallgatnia a sajtónak, de a kontárok felhizlalását semmi érdek vagy szempont nem igazolja. — *Fürst Milán: Lányi Sarolta: A távozó c. verskötétét ismerteti méltánylással.*

U. i. 24. sz. — *Schöpplin Aladár: Irodalom.* A háború sebesültjei közt van az irodalom is. Örvendezve látjuk, hogy már kezd gyógyulni is. A kiadók, ha félénken is, próbálkoznak egy-egy könyvvel. Az írók is mind jobban megtalálják a kapcsolatot az eseményekkel. Az író nem tudhatja képzeletével beleélni magát a mai háború soha nem képzelt százezerféle testi-lelki komplikációjába. Az irodalom viszonylagos megbénulásait a mai idők-

ben külső okok is magyarázzák. Magukat az írókat is magával ragadta a háború első hónapjában a háború izgalma. Csekély azoknak a jó könyveknek a száma, melyek az emberiség egyik legnagyobb problémáját, a háborút tárgyalják. Tolstoj: Háború és béke c. regényének sok olvasója akadt a háborús időkben, s Jókai Mór: A jövő század című regényét is olvasgatják azon kapcsolatainál fogva, melyben a háborúval van. A német szellemi élet szervezettségének nagy erejét mutatja, hogy ott jóformán egy pillanatra sem állott be az irodalmi produkciónak az a hirtelen megbénulása, mint nálunk.

U. i. 1915. évf. 1. sz. — A *Figyelő* rovatban *Lengyel Menyhért Bródy Sándor: Fehér könyv* c. kötetét ismerteti.

Ország Világ. 1914. évf. 52. sz. — Váradi Antal ismerteti a Molnár László által sajtó alá rendezett Egressy Gábor-féle leveleket.

Pester Lloyd. 1915. évf. 8. sz. — *Emil Neugeboren: Der Krieg und die moderne Dichtung.* A háború érzelmeinek felrészálásával tisztítólag foghatni a költészetre is. A modern irodalom, abban a törekvésében, hogy korunknak és lelki életünknek hű tükrre legyen, eltérte a betegeset, nyomorúságosat, az idegesség és hisztéria százféle nyilvánulásait és háttérbe szorította az erőset, egészségest. Amazokban látta a korunkra jellemzőt. Hogy e tekintetben a közhangulat volt-e nagyobb hatással az irodalomra vagy fordítva, az nehezen lesz valaha megállapítható. A kölcsönhatás kétségtelen. Ebből vezetnek majd ki a háború keltette egyszerű, erős érzelmek, a lelkesedés, halálmegvetés. A szerencsésen befejezett háború lesz az egész költészet tárgya és e költészet jellemző sajátosságai akkor is tetszenek majd, ha témái már idejüket múlták.

Pesti Napló. 1914. évf. 141. sz. — *Búcsú a debreceni kollégiumtól.* Visszaemlékezés Balogh Ferenc naplójából vett idézetekkel beszöve.

U. i. 142. sz. *B. J.: Zalár József meghalt.* Életének, működésének s költészetének vázlatos összefoglalása.

U. i. 306. sz. — *h. m.: Háború és irodalom.* (Tárca.) Senki sem tud biztosan arra nézve, hogy mit hoz a jövő? Szerinte a háború után nem nagy felforgatottság áll be a művészetekben. A költők és nagymesterek idegessége tehát indokolatlan. Csak a társadalmi, erkölcsi filozófia lesz más a könyvekben, mint eddig volt. Társadalmi értékváltozások fognak beállani. A mondanivalók közt lesz új, de a forma, maga a művészet nem változik.

U. i. 1915. évf. 26. sz. (Név nélkül.) *A Vojnich-díjról.* Az akadémiai Vojnich-díjat az alapítólevél szerint az elmult esztendő folyamán előadott legjobb magyar színdarabnak kell kiosztani. Az idén Császár Elemér, Ferenczy Zoltán és Vojnovich Géza bírálata alapján ezt a jutalmat Pekár Gyula: *Kölcsönként kastély* c. vígjátéka nyerte el.

Revue Critique D'Histoire Et De Littérature 1914. évf. 25. sz. — *I.—L.*

Fóti ismerteti Riedl Frigyesnek a kuruc balladákról szóló cikkét. (Különnyomat az Irodalomtörténet 1913. évf.-ből.)

Sárospataki Református Lapok. 1914. évf. 34. sz. — *Gulyás József: Lucifer tragédiája.* Szerző Kristóf Györgynek a S. Ref. Lapok 12. számában megjelent cikkével szemben, mely tévesnek minősíti Gulyás tételét az Ember tragédiájáról, hogy t. i. az Ember tragédiája tulajdonképen Lucifer tragédiája, — nézetét fenntartja és érvekkel igyekszik erősíteni.

U. i. 39. sz. — *Harsányi István: Barczafalvi Szabó Dávid két ifjúkori verse.* Két eddig kiadatlan halotti versét mutatja be, az egyik a Halálós apokope, a másiknak címe: Élet órája.

U. i. 36. sz. — Osváth Zoltán közli Tompa Mihálynak 1859 március 29-én Hanván kelt, eddig ismeretlen levelét Terhes Sámuel rimaszombati espereshez.

U. i. 46–47. sz. — *H. K.: Kölcsey «Hymnus»-a.* Csodálkozik azon, hogy a Katholikus Szemle szerkesztője Mihályfi Ákos folyóiratában helyet adott egy Kölcsey Hymnusáról írt cikkben oly kitételnek, mely «nemzetünk e magasztos imáját» a «Világi énekek» sorába iktatja, melyet a kath. templomokban tilos énekelni.

Szászváros És Vidéke. 1914. évf. 27. sz. — *Rozsondai Győző: Reviczky «Perdita»-ciklusa.* Szerző Gagyhy Dénesnek a Pesti Hirlap 1911. április 16-diki számában Reviczky Gyuláról írt cikke kiegészítésül azt próbálja kimutatni, hogy milyen okok indították a költőt a «Perdita» cím alá foglalt 12 vers megírására. Az okokat a költőnek csalódásai miatt való elkeseredett hangulatában, Emmától való válásában s egy a körülményektől bűnbe sodort szegény leány iránt érzett szánakozó szeretetében véli megtalálni. (Szerző saját bevallása szerint Paulovits István, Reviczky-ről írt könyvének adatait is felhasználta dolgozatában.)

U. i. 29. sz. — *Rozsondai Győző: Kozmopolita költő-e Reviczky?* Szerző a költő kb. 23 hazafias versének vizsgálása alapján azt bizonyítja, hogy Reviczky nem volt kozmopolita költő.

Theologiai Szaklap. 1914. évf. 2. sz. — *Révész Imre: Dévay-tanulmányok* D. vallási gondolkodásáról, *Szelényi Ödön: Böhm Károly és a vallásfilozófia.* Értekezés.

Uj Élet. 1914. évf. 7–10. sz. *Kárpáti Aurél: Bárány Kemény Zsigmond.* Jósika és Jókai romanticizmusával váratlanul került szembe az analitikus regény legnagyobb mestere, Kemény. Korán jött, nem érezte szükségét senki. Sikerei sem voltak. De ennek oka a magyar faj karakterében is (meséket kedvelő, keleti nép) keresendő. Követője nem akadt, amint elődje sem volt. Pesszimista, kiábrándult, szkeptikus lélek. Legmonumentálisabb regénye, «Gyulai Pál»-ja az ifjúság céltalan küzdelmeinek vigasztalan elégiája. A pesszimizusból fakadó realizmus tette K.-t művésszé. Művészete a fölfogásban, a belső elgondolásban nyilvánul meg. Különösen a szenvedély-

ről írott fejezetei elévülhetetlenek. Regényeinek még konstrukciójában is alkalmazkodott tárgyának sajátosságaihoz. Csak a felületes olvasó előtt tetszhetnek regényei félszegül befejezetteknek. Kevés szóba foglalva gondolat- és érzelmesoportokat tud érzékelhetővé tenni. Hasonlatai ujságukkal meglepően hatnak. A környezet rajzával is aláfesti, összekapcsolja a lélek változásainak képét. Intenzívebben látta, élte át az életet mindenki másnál. Ez zsenialitásának kulcsa és egyszersmind rejtélye.

Uj Nemzedék. 1914. évf. 29. sz. — *Zuboly: Jelenetek a magyar életből.* Noël Bangor francia író nő magyar tárgyú *Scènes de la vie hongroise* c. novellás kötetét ismerteti s a 48-as idők romantikájának nyomait találja meg bennük. A könyv szerzőjének igazi neve Couderque-Lambrechtné szül. Nemeskéri Kiss Margit.

Ungarische Rundschau. 1914. évf. 3. sz. — *Robert Gragger: Lilla von Buljovszky und der Münchener Dichterkreis* c. dolgozat függeléke Hugó Károlynak B. L.-hoz intézett levele 1860. szept. 11.-ről, melyben a Bátor és bankárnak Des Hauses Ehre című fordítását küldi meg. — *Marianne Czeke: Das ungarische Shakespeare-Jahrbuch 1913.* Bő ismertetés.

Uránia. 1915. évf. 1. sz. — *ly: Négy Shakespeare-kötet* címen a Kisfaludy-társaság új Shakespeare-kiadásának első három kötetét (Hamlet. Ford. Arany J.; A makrancos hölgy. Ford. Lévy József.; A windsori víg asszonyok. Ford. Rákosi J.) s a magyar Shakespeare-tár 1913-ra szóló VI. kötetét ismerteti. (Utóbbi mű ismertetését l. folyóiratunkban is: 1914: 191. l.)

Vasárnapi Ujság. 1915. évf. 1. sz. — Név nélkül: Jókai az orosz háborúról. Tárcaszerű cikk. Név nélkül: Herman Ottóról. Rövid kegyeletes megemlékezés.

Világ. 1914. évf. 306. sz. — *Isac Emil: A román és a magyar irodalom.* A modern magyar litteraturának reprezentánsai: Ady Endre, Molnár Ferenc, Gárdonyi, Géza MórícZ Zsigmond, Szomory Dezső, Kóbor Tamás. Ambrus Zoltán, Kosztolányi Zoltán, Ignotus... Ezek szerinte elsőrangú képviselői nemcsak a magyar erőknek, hanem Európában is komoly megvitatható értékei az irodalomnak.

U. i. 310. sz. — *Szenes Béla: Oroszok.* Elmondja, hogy megismerkedett Mokronszov Eugénnel, ki Herczeg Ferenc Éva boszorkány és Molnár Ferenc Farkas c. drámáját lefordította oroszra.